

ГАРЧИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

208.	Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай	Дугаар 57	785
209.	Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай	Дугаар 58	786
210.	Санхүүгийн зохицуулах хорооны орон тооны гишүүнд зэрэг дэв олгох тухай	Дугаар 59	786

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

211.	Гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах, ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлөх тухай	Дугаар 10	787
212.	Хөтөлбөр батлах тухай	Дугаар 11	788

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

213.	Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалтын холбогдох хэсэг Үндсэн хуулийн холбогдох зүйл, заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 02	797
------	--	-----------	-----

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2012 оны 03 дугаар сарын 23-ны өдөр	Дугаар 57	Улаанбаатар хот
--	-----------	--------------------

Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5, “Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай” хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3, “Дипломат албаны тухай” хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1 дэх хэсгийг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Ардчилсан Солонгос Ард Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин сайд Содовжамцын Хүрэлбаатарыг эгүүлэн татаж, Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Ардчилсан Солонгос Ард Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин сайдаар Маньбадрахын Ганболдыг томилсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2012 оны 03 дугаар
сарын 23-ны өдөр

Дугаар 58

Улаанбаатар
хот

Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5, “Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай” хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3, “Дипломат албаны тухай” хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1 дэх хэсгийг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин сайд Ворошиловын Энхболдыг эгүүлэн татаж, Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин сайдаар Санжаасүрэнгийн Баярааг томилсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2012 оны 03 дугаар
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 59

Улаанбаатар
хот

Санхүүгийн зохицуулах хорооны орон тооны гишүүнд зэрэг дэв олгох тухай

“Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай” хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1, “Төрийн албаны тухай” хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.2, Улсын Их Хурлын 2006 оны 23 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга, орон тооны гишүүнд зэрэг дэв, түүний нэмэгдэл олгох журам”-ыг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Монгол Улсын Санхүүгийн зохицуулах хорооны орон тооны гишүүн Гаравдэмбэрэлийн Хэрлэн, Базархүүгийн Даажамба нарт “Тэргүүн түшээ” зэрэг дэв олгосугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2012 оны 1 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 10

Улаанбаатар
хот

Гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах, ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлөх тухай

Ажиллах хүч гадаадад гаргах, гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах тухай хуулийн 7.3-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1.Арабын эдийн засгийн хөгжлийн Кувейтын сан, “Абу даби” хөгжлийн сангийн зээлийн хөрөнгөөр Тайширын усан цахилгаан станцын барилгын ажлын гүйцэтгэгч “Синохайдро” корпорацийн 10, БНХАУ-ын буцалтгүй тусламжийн хөрөнгөөр Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын нэгдсэн төв лаборатори барих “Хунан констракшн инженеринг групп” корпорацийн 70, Батлан хамгаалах яамны харъяа Энхийг сахиулагчдын нөхөн сэргээх цогцолбор төв барих “БСИЖМН” ХХК-ийн 60, бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний дагуу хайгуул, судалгаа, олборлолтын ажил гүйцэтгэх “Петрочайна дачин тамсаг Монгол” ХХК-ийн 3185, Оюутолгойн ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд баяжуулах үйлдвэр барих, далд уурхайн 2 дугаар босоо амны цамхаг, цэвэршүүлээгүй усны хоолой, далд уурхайн 1 дүгээр босоо амны хөндлөн малталтын үргэлжлэл болон уурхайн бусад дэд бүтцийн барилга, байгууламж барих ажлыг гүйцэтгэх “Оюутолгой” төслийн инженер техникийн болон мэргэжлийн 7613 ажилтанд 2012 онд Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрлийг зохих журмын дагуу олгох, мөн “Оюутолгой” төслийн 2011 онд Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрөл авсан инженер техникийн болон мэргэжлийн 3898 ажилтны хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрлийн хугацааг 2012 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдөр хүртэл сунгахыг Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд Т.Гандид даалгасугай.

2.“Синохайдро” корпорацийн 10, “Хунан констракшн инженеринг групп” корпорацийн 70, “БСИЖМН” ХХК-ийн 60 инженер техникийн болон

мэргэжлийн ажилтныг энэ тогтоолын 1 дүгээр зүйлд заасан хугацаанд ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлсүгэй.

3. Оюу толгой ордыг ашиглах талаар Монгол Улсын Засгийн газар болон “Айвенхоу Майнз Монголия ИНК” ХХК, “Айвенхоу Майнз Лимитед”, “Рио Тинто интернэшнл Холдинг лимитед” компани хооронд байгуулсан хөрөнгө оруулалтын гэрээнд тусгасан хувь хэмжээг баримтлан Монгол Улсын иргэдийг “Оюу толгой” төсөлд авч ажиллуулах арга хэмжээг хамтран зохион байгуулахыг Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд Д.Зоригт, Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайд Х.Баттулга, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд Т.Ганди нарт даалгасугай.

4.Энэхүү тогтоолын дагуу авч ажиллуулах гадаадын ажиллах хүч, мэргэжилтнийг 2012 онд багтаан буцаан гаргах ажлыг зохион байгуулж дүнг Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн яаманд мэдээлэхийг холбогдох сайд нарт даалгасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

С. БАТБОЛД

**НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ,
ХӨДӨЛМӨРИЙН САЙД**

Т. ГАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2012 оны 1 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 11

Улаанбаатар
хот

Хөтөлбөр батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Автобензин, дизелийн түлш, хүнсний зарим бараа, нийтийн тээврийн үнийг тогтворжуулах хөтөлбөрийг 1 дүгээр, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, хяналт тавих үүрэг бүхий Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг 2 дугаар хавсралт ёсоор тус тус баталсугай.

2. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд байнгын хяналт тавьж, үр дүнг сар бүр Засгийн газарт танилцуулж ажиллахыг Зөвлөлийн даргад үүрэг болгосугай.

3. Эрхлэх ажлынхаа хүрээнд бараа, бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хангамжийг нэмэгдүүлэх, ажил, үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулах, үнийг тогтворжуулах, төсвийн хөрөнгийг үр ашигтай,

зориулалтын дагуу зарцуулах, тэвчиж болох зардлыг хэмнэх арга хэмжээний төлөвлөгөө гарган ажиллаж, түүний явц, үр дүнг Засгийн газарт танилцуулж байхыг Засгийн газрын гишүүд, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.

4. Нийслэлийн хүн амын хэрэгцээнд зориулан хавар, зуны улиралд махны улирлын нөөц бүрдүүлэх хөрөнгийг Монгол Улсын 2012 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд тусгах, цаашид жил бүрийн улсын болон орон нутгийн төсөвт тусган санхүүжүүлж байхыг Сангийн сайд С.Баярцогт, Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч Г.Мөнхбаяр нарт үүрэг болгосугай.

5. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Хөтөлбөр батлах тухай” Засгийн газрын 2007 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 307 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

С.БАТБОЛД

**МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА**

Ч.ХҮРЭЛБААТАР

Засгийн газрын 2012 оны 11 дүгээр
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

**АВТОБЕНЗИН, ДИЗЕЛИЙН ТҮЛШ, ХҮНСНИЙ ЗАРИМ БАРАА,
НИЙТИЙН ТЭЭВРИЙН ҮНИЙГ ТОГТВОРЖУУЛАХ ХӨТӨЛБӨР**

Нэг. Хөтөлбөр боловсруулах үндэслэл

Дотоодын зах зээлд давамгайл байдлаа хууль бусаар ашиглан үндэслэлгүй хэт өндөр үнэ тогтоох, түүнд Засгийн газрын болон хэрэглэгчийн зүгээс тавих хяналт, зохицуулалт дутагдаж байна. Энэ нь төгрөг, валютын ханш болон автобензин, дизелийн түлшний үнэ өсөх, улмаар өргөн хэрэглээний болон хүнсний зарим бараа, үйлчилгээний үнэ нэмэгдэх шалтгааны нэг болж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна.” гэж заасныг үндэслэн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтээс хамааран үнэ бүрдэх нөхцөлийг хангаж, бизнесийн орчныг эрүүлжүүлэх зорилгоор энэхүү хөтөлбөрийг боловсруулав.

Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго

2.1. Хөтөлбөрийн зорилго нь автобензин, дизелийн түлш, өргөн хэрэглээний болон хүнсний зарим бараа, бүтээгдэхүүний үнийн огцом өсөлтийг хязгаарлах, хүн амын худалдан авах чадварыг үнийн хэт өсөлтөөс хамгаалах, өргөн хэрэглээний зарим бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний эрэлт, нийлүүлэлтийн зохистой харьцааг хангах нөхцөлийг бүрдүүлж, хэрэгжүүлэхэд оршино.

Гурав. Хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ

3.1. Нэгдүгээр зорилт. Иргэдийн амьжиргааны баталгааг үнийн өсөлтийн эрсдлээс хамгаалах зорилгоор төгрөг валютын ханшийг тогтворжуулах, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, боловсронгуй болгох.

3.1.1. Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.1.1.1. Засгийн газраас ойрын хугацаанд шийдвэрлэх асуудал:

3.1.1.1.1. автобензин, дизелийн түлш, бараа, бүтээгдэхүүний үнэ өссөнтэй холбогдуулан 2012 оны батлагдсан төсвийг хэтрүүлэхгүй байх, тэвчиж болох зарим зардлыг хэмнэх чиглэлээр төсвийн ерөнхийлөн захирагч, төсвийн байгууллагын удирдлагад үүрэг өгч, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

3.1.1.1.2. үнийн өсөлтөд илүүтэй өртөж байгаа бага орлоготой өрх, нийгмийн эмзэг хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх чиглэлээр тодорхой төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх;

3.1.1.1.3. бараа, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний үнэ бүрдэлт, түүнийг зохицуулахтай холбоотой хууль тогтоомж, шийдвэрийг судалж, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санал боловсруулах;

3.1.1.1.4. орон сууц, барилгын материалын үнийн зохиомол өсөлтөд хөндлөнгийн байгууллагаар үнэлгээ хийлгэж, бодит үнийг тогтоон нийтэд мэдээлэх.

3.1.1.2. Засгийн газраас Монголбанктай хамтран ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.1.1.2.1. төгрөг, валютын ханш болон үнийн өсөлт, зээлийн хүү, хугацааг зохицуулах талаар Монголбанк, арилжааны банкуудтай хамтран ажиллах, үр дүнг нийтэд мэдээлэх;

3.1.1.2.2. Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороотой хамтран инфляцыг онилсон бодлого болон валютын ханшны тогтвортой байдлыг хангах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх;

3.1.1.2.3. гадаад валют болон төгрөгийн ханшны гэнэтийн өөрчлөлт үүсгэхгүй байх зорилгоор гадаад валютын томоохон гүйлгээнд зохицуулалт хийж байх;

3.1.1.2.4. үйлдвэр, үйлчилгээний салбарын онцлогийг харгалзан хөрөнгө оруулалтын урт хугацааны зээлийн эх үүсвэр болон зээл олгох хэмжээг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалтын зээлийн хүүг бууруулах арга хэмжээ авах;

3.1.1.2.5. валютын эрэлтийг дотоодод хязгаарлах зорилгоор төлбөр тооцоонд гадаад валют ашиглахыг хориглох, тэргүүлэх чиглэл, салбарыг харгалзан гадаад худалдааны гол түншүүдтэй төлбөр тооцоог тухайн улсын валют болон төгрөгийн своп ашиглан хийх талаар холбогдох талуудад санал тавьж, хэлэлцээ хийлгэж байх;

3.1.1.2.6. Санхүүгийн зохицуулах хороо, цагдаа, татвар, мэргэжлийн хяналтын байгууллагыг оролцуулан валютын арилжаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, хувь хүмүүсийн үйл ажиллагаанд шалгалт хийх.

3.1.1.3. Сангийн яамнаас ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.1.1.3.1. төсвийн хөрөнгийг үр ашигтай зарцуулах, хөрөнгө оруулалтыг өрхийн орлого болон ажлын байр нэмэгдүүлэх, ажилгүйдлийг бууруулахад чиглүүлэх;

3.1.1.3.2. үнийг тогтвортой байлгах зорилгоор төсвөөс зарцуулж байгаа хөрөнгийн хэмжээ, үр өгөөжийг улирал тутам тооцон нийтэд мэдээлж байх;

3.1.1.3.3. Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааг зах зээлийн үнэ бага байгаа нөхцөлд ашиглах механизмыг бүрдүүлэх арга хэмжээ авах.

3.1.1.4. Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газраас хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.1.1.4.1. Үнийн өсөлтийн шалтгааныг судлан шалгаж, үнийг хэт өсгөсөн буруутай этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу арга хэмжээ авч нийтэд мэдээлэх;

3.1.1.4.2. Бараа, бүтээгдэхүүний үнийн судалгааг тогтмол хийж, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний үнэ, ханшны бүрдэл, ашгийн харьцааг зөв баримталж байгаа эсэхэд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хяналт тавих, үр дүнг нийтэд мэдээлж байх.

3.2. Хоёрдугаар зорилт. Газрын тосны бүтээгдэхүүний хангамж, үнийг тогтвортой байлгах бодлогыг хэрэгжүүлэх.

3.2.1. Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.2.1.1. газрын тосны бүтээгдэхүүн импортлогч компанийн автобензин, дизелийн түлшний дотоодын жижиглэнгийн үнэ тогтоож байгаа аргачлалыг Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө байгууллага, үйлдвэрчний эвлэл, мэргэжлийн холбоодтой хамтран хянаж, бодит байдалд нийцүүлэх арга хэмжээ авах;

3.2.1.2. цаашид рубль, төгрөгийн свопыг ашиглах талаар хэлэлцээг үргэлжлүүлэх, газрын тосны бүтээгдэхүүн худалдан авах валютыг Монголбанкны албан ханшаар тооцож импортлогч компаниудад худалдаж байх, валютын ханшны бууралттай уялдуулан автобензин, дизелийн түлшний дотоодын жижиглэнгийн үнийг бууруулж байх арга хэмжээ авах;

3.2.1.3. газрын тосны салбарын хууль, эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох, газрын тосны бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг татварын бодлогоор дэмжих асуудлыг судалж санал боловсруулах;

3.2.1.4. автобензин, дизелийн түлшний дотоодын жижиглэнгийн үнийн өсөлтийг бууруулах зорилгоор нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг тэглэх саналыг судлах.

3.2.1.5. газрын тосны бүтээгдэхүүний хангамжид доголдол үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор улсын нөөцийн шатахуун бүрдүүлэх ажлыг яаралтай зохион байгуулах:

3.2.1.5.1. улсын нөөцийн газрын тосны бүтээгдэхүүн худалдан авах хөрөнгийг судалж шийдвэрлэх.

3.2.1.6. газрын тосны бүтээгдэхүүний хангамж, үнийг тогтвортой байлгах зорилгоор гадаадын бусад орноос импортын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх яриа хэлэлцээ хийж, гэрээ байгуулах арга хэмжээ авах;

3.2.1.7. газрын тос боловсруулах үйлдвэр байгуулах санал тавьсан аж ахуйн нэгж, байгууллагын материалыг хянаж, шаардлага хангасан аж ахуйн нэгж, байгууллагад зохих журмын дагуу тусгай зөвшөөрөл олгох.

3.3. Гуравдугаар зорилт. Мах, импортын хүнсний зарим нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтвортой байлгах чиглэлээр аж ахуйн нэгж, мэргэжлийн холбоодын оролцоо, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх.

3.3.1. Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.3.1.1. Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газраас ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.3.1.1.1. 2012 оны хавар, зуны хэрэгцээнд зориулж нөөцөлсөн махыг тодорхой хуваарийн дагуу худалдаалах ажлыг зохион байгуулах, махны хадгалалт, борлуулалтад хэрэглэгч, төрийн бус байгууллагын оролцоотойгоор хяналт тавьж нийтэд мэдээлж байх;

3.3.1.1.2. махны нөөц бүрдүүлэхээр гэрээ байгуулсан аж ахуйн нэгжийн нэр, гэрээний нөхцөл, нөөцөлсөн махны хэмжээг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлж иргэд, олон нийтээс хяналт тавих таатай орчинг бүрдүүлэх;

3.3.1.1.3. нийслэлд нийлүүлэх махны хэмжээг нэмэгдүүлэх зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах, махны өргөтгөсөн худалдааг сард нэгээс доошгүй удаа дүүрэг бүрт зохион байгуулах;

3.3.1.1.4. импортоос хараат цагаан будаа, элсэн чихэр, ургамлын тос зэрэг бүтээгдэхүүний нийлүүлэлт, борлуулалт, үнийн байдалд судалгаа хийж, хяналт тавьж ажиллах;

3.3.1.1.5. үйлдвэрлэл, хангамжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хүнс, улаан буудай, гурил үйлдвэрлэгч, импортлогч аж ахуйн нэгжүүд болон арилжааны банкны удирдлагатай уулзалт, ярилцлагыг тогтмол зохион байгуулж, хамтран хэрэгжүүлэх ажил, үйл ажиллагааг төлөвлөн, түүний хэрэгжилтийг дүгнэж ажиллах.

3.3.1.2. газар тариалангийн үйлдвэрлэл, түүний дотор төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, хаврын тариалалтын бэлтгэлийг урьдчилан хангах чиглэлээр Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газартай хамтран ажиллах;

3.3.1.3. хөнгөн үйлдвэр, жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа хөтөлбөр, төслийн үр дүнг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах;

3.3.1.4. ургамлын тос, загас, загасан бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх төсөл, дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх.

3.3.1.5. аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газраас ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.3.1.5.1. 2012 оны хавар, зуны хэрэгцээнд зориулж томоохон хот, суурин газар мах нөөцлөх, нөөцөлсөн махыг тодорхой хуваарийн дагуу худалдаалах ажлыг зохион байгуулах, махны хадгалалт, борлуулалтад хэрэглэгч, төрийн бус байгууллагын оролцоотойгоор хяналт тавьж нийтэд мэдээлж байх;

3.3.1.5.2. махны өргөтгөсөн худалдааг сард 1 удаа аймгийн төвд зохион байгуулах;

3.3.1.5.3. гурил, цагаан будаа, элсэн чихэр, ургамлын тос зэрэг бүтээгдэхүүний нийлүүлэлт, борлуулалт, үнийн байдалд судалгаа хийж, хяналт тавьж ажиллах;

3.3.1.5.4. нөөцийн маханд олгох урамшууллыг орон нутгийн төсөвт тусган санхүүжүүлж зохицуулж байх.

3.3.1.6. мэргэжлийн хяналтын болон хил, гааль, цагдаагийн болон тагнуулын байгууллагаас ойрын үед хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.3.1.6.1. махыг улсын хилээр хууль бусаар экспортлох явдалтай хатуу тэмцэх, хяналт шалгалтыг өндөржүүлэх.

3.4. Дөрөвдүгээр зорилт. Бараа, үйлчилгээний үнэ, тарифын өсөлтийн судалгаа, урьдчилан тандалт хийж, олон нийтэд шуурхай мэдээлэх.

3.4.1. Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

3.4.1.1. хэрэглэгчийн гар дээр очиж байгаа 1 кг мах, гурил, 1 ширхэг талх болон өргөн хэрэглээний зарим бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний өөрийн өртгийн тооцоог үйлдвэрчний эвлэл, хэрэглэгчийн байгууллагын оролцоотойгоор аж ахуйн нэгжүүдэд хийж, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлж байх;

3.4.1.2. Үндэсний татварын ерөнхий газар, Монголын үйлдвэрчний эвлэлүүдийн холбоо, Хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах нийгэмлэгтэй хамтран бараа, бүтээгдэхүүний борлуулалтын шат дамжлага бүр дээр гарч байгаа үнийн өсөлтийг судлах ажлыг сар бүр хийж, үр дүнг нийтэд мэдээлж байх;

3.4.1.3. нийтийн тээврийн үнийг судалж үнэ өсөх шалтгааныг тогтоож нийтэд мэдээлж байх;

3.4.1.4. үнийн өсөлтийн шалтгаан, түүнийг тогтворжуулах чиглэлээр яам, Засгийн газрын агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газраас явуулж байгаа үйл ажиллагаа, түүний үр дүнг нийтэд тогтмол мэдээлэх.

Дөрөв. Хөтөлбөрийн удирдлага, зохион
байгуулалт, санхүүжилт

4.1. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд зохион байгуулах, зохицуулах, хяналт тавих үүргийг Зөвлөл хэрэгжүүлнэ.

4.2. Зөвлөл нь дор дурдсан ажил, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

4.2.1. хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, хяналт тавих;

4.2.2. үйл ажиллагааны төлөвлөгөө батлан ажиллах;

4.2.3. Зөвлөл нь сар бүр хуралдах бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд Зөвлөлийн дарга хуралдааныг зарлан хуралдуулж болно;

4.2.4. Зөвлөлийн үйл ажиллагааг Зөвлөлөөс баталсан дүрмээр зохицуулна.

4.3. Хөтөлбөрт заасан үйл ажиллагааг тухайн ажлыг эрхэлсэн сайд хариуцан хэрэгжүүлнэ.

4.4. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дараахь санхүүгийн эх үүсвэрийг ашиглана:

4.4.1. улсын болон орон нутгийн төсөв;

4.4.2. олон улсын байгууллага, хандивлагч орнуудын зээл, тусламж;

4.4.3. компанийн хөрөнгө оруулалт, өөрийн хөрөнгө.

Тав. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт

5.1. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, үр дүнг дараахь шалгуур үзүүлэлтээр дүгнэнэ:

5.2. хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хийсэн хөндлөнгийн шинжээчийн дүгнэлт;

5.3. бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт, бууралтын хувь;

5.4. Хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ бүрийн хэрэгжилтийн байдал, түүнд өгсөн үнэлгээ.

Засгийн газрын 2012 оны 11 дүгээр
тогтоолын 2 дугаар хавсралт

**БЕНЗИН ШАТАХУУН, ХҮНСНИЙ ЗАРИМ БАРАА, НИЙТИЙН
ТЭЭВРИЙН ҮНИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙГ ТОГТВОРЖУУЛАХ
ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ЗОХИОН
БАЙГУУЛАХ, ХЯНАЛТ ТАВИХ ҮҮРЭГ БҮХИЙ
ЗӨВЛӨЛИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН**

Дарга

-Сангийн сайд

Орлогч дарга:

-Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн
үйлдвэрийн сайд;

Гишүүд:

-Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд.

-Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын
дэд сайд;

-Үндэсний статистикийн хорооны дарга
(зөвшилцсөнөөр);

-Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга
(зөвшилцсөнөөр);

-Монголбанкны тэргүүн дэд ерөнхийлөгч
(зөвшилцсөнөөр);

-Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн хорооны
дарга;

-Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө
газрын дарга;

- Гаалийн ерөнхий газрын дарга;
- Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга;
- Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын дарга;
- Газрын тосны газрын дарга;
- Улаанбаатар хотын Ерөнхий менежер;
- Тагнуулын ерөнхий газрын дэд дарга;
- Цагдаагийн ерөнхий газрын дэд дарга;
- Монголын үйлдвэрчний эвлэлүүдийн холбооны ерөнхийлөгч (тохиролцсоноор);
- Монголын ажил олгогч эздийн нэгдсэн холбооны ерөнхийлөгч (тохиролцсоноор);
- Монголын хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах нийгэмлэгүүдийн үндэсний холбооны ерөнхийлөгч (тохиролцсоноор).
- Сангийн яамны Төсвийн бодлогын газрын дарга

**Нарийн бичгийн
дарга**

— МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ —

2012 оны 03 дугаар
сарын 28-ны өдөр

Дугаар 02

Улаанбаатар
хот

**Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн
зарим зүйл, заалтын холбогдох хэсэг Үндсэн хуулийн
холбогдох зүйл, заалтыг зөрчсөн эсэх тухай
маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай**

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны
танхим 17.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааныг
Үндсэн хуулийн цэцийн орлогч дарга Н.Жанцан даргалж, Үндсэн
хуулийн цэцийн гишүүн Ж.Амарсанаа, Ц.Сарантуяа, Д.Мөнхгэрэл,

Б.Пүрэвням /илтгэгч/ нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Н.Болортунгагагийг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд мэдээлэл гаргагч, иргэн П.Одгэрэл, Б.Цогтгэрэл, Н.Ариунболд, Н.Чадраабал, Ё.Бямбаатогтох, Х.Сэлэнгэ, Э.Эрдэнэжамьян нар, Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Бат-Үүл, Р.Гончигдорж, Ж.Сүхбаатар нар оролцов.

Хуралдаанаар Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, мөн зүйлийн 49.1.6 дахь заалтын холбогдох хэсэг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2, Гуравдугаар зүйлийн 1, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1, Арван зургадугаар зүйлийн 9, Хорин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтыг тус тус зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэв.

Нэг. Сүхбаатар дүүргийн 6 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Б.Цогтгэрэл Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан мэдээлэлдээ:

“Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4.9-д “Энэ хуулийн 27.1-д заасан ...28-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 49.1.6-д заасны дагуу гаргасан улс төрийн нам буюу улс төрийн намуудын сонгуулийн эвсэл /цаашид “нам, эвсэл” гэх/-ийн жагсаалтаас тус тус сонгоно.” гэсэн заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 3 дугаар бүлгийн Хорин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд...шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа өгөх зарчмыг зөрчиж байна.

Тодруулбал, Улсын Их Хурлын гишүүнийг шууд сонгох заалтыг Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдох хангалттай санал авч чадаагүй, өөрөөр хэлбэл шууд сонгогдоогүй нэр дэвшигчдээс бүрдэх “Г” жагсаалтын эхнээс нам, эвсэлд хуваарилагдсан суудалд дүйцүүлэн хуваарилахаар байгаа нь шууд бус замаар сонгогдож байгаа хэлбэр юм.

Түүнчлэн босго даваагүй намуудын төлөө өгсөн саналуудыг өөрчилж, өөр намууд дээр тэнцүүлэн хуваахаар байгаа нь хүний эрх, шударга ёсонд гаж, сонгогчийн эрхэд ноцтойгоор халдсан үйлдэл болжээ.

Иймд Монгол Улсын Үндсэн хуулийг зөрчсөн дээрх заалтыг хүчингүй болгож өгөхийг хүсье.” гэжээ.

Хоёр. Баянгол дүүргийн 2 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Н.Чадраабал, Баянзүрх дүүргийн 2 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Ё.Бямбатогтох нар Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан мэдээлэлдээ:

“Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9-д “Энэ хуулийн 27.1-д заасан нэрийн жагсаалтын эхний 48-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан сонгуулийн 26 тойргоос, 28-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 49.1.6-д заасны дагуу гаргасан улс төрийн нам буюу улс төрийн намуудын сонгуулийн эвсэл /цаашид “нам, эвсэл” гэх/-ийн жагсаалтаас тус тус сонгоно.” гэсэн заалт оруулснаас үүдэн уг хуульд 6.7.2, 27.5.4, 48.2, 48.7, 49.1.1, 49.1.2, 49.1.3, 49.1.7, 49.2 гэсэн зохицуулалтуудыг хийжээ. Эдгээр нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гуравдугаар зүйлийн 1-д “Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ.”, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2-т “Хүнийг...эрхэлсэн ажил, ...үзэл бодол, -оор нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно...”, Арван зургадугаар зүйлийн 9-д “...Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй...”, Арван зургадугаар зүйлийн 16-д “итгэл үнэмшилтэй байх, ...эрх чөлөөтэй...”, Хорин нэгдүгээр зүйлийн 2-т “Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж, дөрвөн жилийн хугацаагаар сонгоно.”, Хорин гуравдугаар зүйлийн 1-д “Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална.” гэсэн заалттай тус тус зөрчилдөж байна.

Сонгуулийн тухай хуулийн 49.1.5.б-д сонгогчдын 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан бие даан нэр дэвшигчийг хасч түүний дотор байгаа /намын нэрээр яваа/ нөхрийг сонгуульд ялсанд тооцох нь шударга өрсөлдөөний утгыг алдагдуулаад зогсохгүй ялгаварлан гадуурхсан үйл ажиллагаа юм.

Иймд энэ маргааныг хянан шийдвэрлэж Үндсэн хууль зөрчсөн заалтыг хүчингүй болгож өгөхийг хүсье.” гэжээ.

Гурав. Сүхбаатар дүүргийн 8 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн П.Одгэрэл Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан мэдээлэлдээ:

“Хууль тогтоогчоос Сонгуулийн тухай хуулийг батлахдаа ямар тогтолцоог сонгох нь түүний бүрэн эрхийн асуудал боловч сонгуулийн

олонхийн /мажоритар/ болон хувь тэнцүүлэх /пропорциональ/ тогтолцооны аль нэгийг үү, эсхүл аль алиных нь шинжийг агуулсан холимог тогтолцоог сонгосон уу гэдгээс үл хамааран Үндсэн хуулийн дээрх сонгуулийн суурь зарчим, үзэл санаанууд зөрчигдөх ёсгүй.

Нэг. Үндсэн хуульд заасан иргэний шууд сонгох болон сонгогдох /санал авах/ эрхийг зөрчиж буй тухайд.

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4.9-д заасан “Энэ хуулийн 27.1-д заасан нэрийн жагсаалтын эхний 48-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан сонгуулийн 26 тойргоос, 28-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 49.1.6-д заасны дагуу гаргасан улс төрийн нам буюу улс төрийн намуудын сонгуулийн эвсэл /цаашид “нам, эвсэл” гэх/-ийн жагсаалтаас тус тус сонгоно.”, 27.1-д заасан “Нам, эвсэл Улсын Их Хурлын сонгуульд 76-аас илүүгүй хүнийг тухайн нам, эвслийн гаргасан дарааллын дагуу нэрийн нэг жагсаалтаар нэр дэвшүүлнэ.”, 27.5.4-т заасан “энэ хуулийн 27.1-д заасан нэрийн жагсаалтыг гаргахдаа эхний 48-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг тойргийн дарааллаар, 28-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 24.1, 27.4-т заасан хуралдаанаар нэр дэвшигч бүрийн авсан саналын тоо, хувиар нь эрэмбэлэн дараалалд оруулах;” гэсэн зохицуулалт нь дараах байдлаар ойлгогдож байна.

Улсын Их Хурлын сонгуульд нэг намаас нийт 76 нэр дэвшигч өрсөлдөх бөгөөд эхний 48 нь сонгуулийн мажоритар системээр 48 мандатын төлөө /26 тойрогт/ өрсөлдөнө, харин үлдсэн 28 нэр дэвшигч нь эхний буюу дээрх 48 нэр дэвшигчийн хамтаар 76-гуулаа нэрсийн нэг жагсаалтанд бичигдэж пропорциональ системээр 28 мандатын төлөө улсын хэмжээний нэг тойрогт өрсөлдөхөөр болж байна.

Гэтэл Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн дээрх зүйл, заалт нь иргэдийн, сонгогчийн санал ижил тэгш үнэлэгдэх зарчмыг алдагдуулж байна. Учир нь эхний 48 нэр дэвшигчид дэмжсэн санал нь бодит байдал дээр хоёр дахин (тойрог болон намын суудал дээр) үнэлэгдэж байхад сүүлийн 28 нэр дэвшигчид сонгогчдын саналын үнэлгээ ирэхгүй байна. Энэ нь бодит байдал дээр Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн хуулийн холбогдох заалт Улсын Их Хурлын сонгуулийг сонгуульд оролцогч нэг нам, улс төрийн хүчний хувьд 48 хүний сонгууль болгон хувиргах төдийгүй намын жагсаалтын сүүлд бичигдсэн 28 нэр дэвшигчийн Үндсэн хуулиар олгогдсон санал авах эрхийг үгүйсгэж буйгаараа пропорциональ сонгуулийн тогтолцоон дахь шууд сонгох эрхийн агуулгыг бүрэн гажуудуулж байна.

Хоёр. Үндсэн хуулийн тэгш эрхийн зарчим болон ардчилсан ёс, шударга ёс, ард түмний төлөөллийн зарчмыг зөрчиж буй тухайд.

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 49.1.6-д заасан “тойрог бүрээр гаргасан 49.1.5-д заасан “В” жагсаалтад орсон, энэ хуулийн 48.2, 48.5-д заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсон тооцогдоогүй нэр дэвшигчдийг нам, эвсэл бүрээр нь, “В” жагсаалт дахь авсан саналын хувиар нь дараалалд оруулах ба тэдгээр нэр дэвшигчдийн дараа тойрогт нэр дэвшигчдээс бусад тухайн нам, эвслээс нэр дэвшигчдийг энэ хуулийн 27.5.4-т заасан жагсаалтад байгаа дарааллаар нь эрэмбэлж жагсаалт /цаашид “Г” жагсаалт” гэх/-ыг нам, эвсэл бүрээр нь гаргах;” гэсэн зохицуулалт нь дараах байдлаар ойлгогдож байна.

Тойрогт нэр дэвшээд сонгогчдын 28 хувиас дээш санал авсан боловч сонгогдож чадаагүй нэр дэвшигч нь /нэрийн жагсаалтын эхний 48-аас/ намын нэрийн сонголтоор дахин сонгогдох боломжийг агуулсан байна.

Нэр дэвшигч бүрийн хувьд сонгогдох буюу ялах боломж нь адил тэнцүү байх ёстой. Гэтэл дээрх зохицуулалт эхний 48 нэр дэвшигчид Улсын Их Хурлын гишүүний суудалд 2 удаа өрсөлдөх боломжийг олгосноороо үлдсэн 28 нэр дэвшигчээс давуу байдалтай болгож Үндсэн хуулийн тэгш эрхийн зарчмыг зөрчиж байна.

Сонгуулийн нэг системээр үнэлэгдсэн саналыг буюу тойрогт авсан хувь нэр дэвшигчийн саналын хувийг өөр системд шилжүүлэн үнэлж буюу намын санал авсан саналд үнэлж нэр дэвшигчийн нэрсийн жагсаалтыг хөдөлгөөнд оруулж байгаа нь тухайн системийн хувьд Үндсэн хуулийн шууд сонгох, төрийн үйл ажиллагаан дахь шударга ёсны зарчмыг зөрчихөд хүргэж, улмаар тухайн системийн бүтцийг эвдэж байна.” гэжээ.

Дөрөв. Баянгол дүүргийн 15 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Н.Ариунболд Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан мэдээлэлдээ:

“Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.в, 49.1.6-д тус тус зааснаас үзэхэд санал хураалт дууссаны дараа Улсын Их Хурлын мажоритар хэлбэрт ялагдал хүлээсэн нэр дэвшигчдийн нэрсийн жагсаалтыг тусад нь жагсаан, улмаар уг жагсаалтыг сонгуулийн пропорциональ үндсэн хэлбэрээр нэр дэвшиж байгаа нэр дэвшигчдийн нэрсийн жагсаалтад оруулахаар байгаа нь Үндсэн хуулийн зарим заалттай нийцэхгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1-д “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, ... -ийн өмнө эрх

тэгш байна.”, Арван зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 9-д “... Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй...”, Хорин нэгдүгээр зүйлийн 2-т “Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд...чөлөөтэй, ...сонгох эрхийн үндсэн дээр...сонгоно.” гэж тус тус заасан байдаг.

Гэтэл Улсын Их Хурлын сонгуулийн мажоритар хэлбэрт ялагдал хүлээсэн нэр дэвшигчдийг сонгууль дууссаны дараа Улсын Их Хурлын пропорциональ хэлбэрээр нэр дэвшиж байгаа нэр дэвшигч иргэдтэй хамт, бүр тэдгээрийн дээр нь байрлуулж, нэр дэвшигчийн шинэ жагсаалт гаргахаар Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн маргаан бүхий заалтад заасан байгаа нь Үндсэн хуулийн дээр дурдсан заалтуудыг зөрчсөн байна.

Маргаан бүхий заалт нь хэн нэгэн хүнд давуу байдал, зарим хүнд “дутуу” байдлыг үүсгэсэн хэм хэмжээ болжээ.

Иймд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1-д “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль ... –ийн өмнө эрх тэгш байна.”, Арван зургадугаар зүйлийн зүйлийн 1 дэх хэсгийн 9-д “... Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй...”, Хорин нэгдүгээр зүйлийн 2-т “Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд...чөлөөтэй, ...сонгох эрхийн үндсэн дээр...сонгоно.” гэж заасныг тус тус зөрчсөн эсэхийг тогтоож өгнө үү.” гэжээ.

Тав. Баянгол дүүргийн 12 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Х.Сэлэнгэ, Хан-Уул дүүргийн 1 дүгээр хорооны оршин суугч, иргэн Э.Эрдэнэжамьян, Сүхбаатар дүүргийн 3 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн О.Баасанхүү нар Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан мэдээлэлдээ:

“Ардчилсан улс орнуудад иргэдийн төрийн үйл ажиллагаанд оролцох, улс төрийн эрхийг хэрэгжүүлэхэд мажоритар, пропорциональ, холимог гэсэн 3 хэлбэрээр явуулдаг бөгөөд зарим улс орнуудын нэгэн адил холимог системийг хэрэглэх оролдлого хийж байгаа нь сайн талтай боловч процедурын алдаатай байгаа нь иргэдийн сонгох, сонгогдох эрхийг зөрчих үндэслэлийг бий болгож байна.

Ямар ч сонгуулийн системийг сонгосноос үл хамаарч Үндсэн хуулийн суурь зарчим, хүний үндсэн эрх зөрчигдөх учиргүй.

Гэтэл Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4.9, 27.1, 27.5.4, 49.1.5-р заалт нь ардчилсан ёс, шударга ёс, тэгш байдлын зарчим

болон Монголын ард түмэн төрийн үйл ажиллагаанд шууд оролцож улс төрийн эрхээ эдлэх, сонгох, сонгогдох зарчим ба сонгуулийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим болох шууд сонгох эрхийг зөрчиж байна.

49.1.5-д энэ хуулийн 48.2-т заасан “А” жагсаалтаас дараах нэр дэвшигчдийг хасаж, хасагдсан нэр дэвшигчдийн авсан саналын хувиудын нийлбэрийг тухайн жагсаалтад үлдсэн Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдсон нэр дэвшигчдээс бусад нэр дэвшигчид тэнцүү хуваан шилжүүлэн нэмж жагсаалт гаргах гэдэг нь 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан боловч Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдоогүй нэр дэвшигчид тэнцүү хуваан шилжүүлэн нэмж жагсаалт гаргаснаар намын нэрийн сонголтоор дахин сонгогдох боломжийг хуульчилсан байна.

Дээрх заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн шууд сонгох эрхийг болон сонгуулийн үйл ажиллагаанд адил тэгш эрхтэй оролцох, ялгаварлан гадуурхуулахгүй байх эрхийг зөрчсөн байна.

Иймд Монгол Улсын Үндсэн хуулийг зөрчсөн заалтыг хүчингүй болгож өгнө үү.” гэжээ.

Зургаа. Монгол Улсын Их Хурлын даргын 2012 оны 3 дугаар сарын 07-ны өдрийн 31 дүгээр захирамжаар томилогдсон Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Бат-Үүл, Р.Гончигдорж, Ж.Сүхбаатар, Д.Одбаяр нар Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан тайлбартаа:

“Монгол Улсын Их Хурлаас 2011 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдөр баталсан Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалт Үндсэн хуулийн холбогдох зүйл, заалтыг зөрчиж байна гэсэн Монгол Улсын иргэн П.Одгэрэл, Б.Цогтгэрэл, Н.Ариунболд, П.Сэрсмаа, Н.Чадраабал, Ё.Бямбатогтох нараас ирүүлсэн мэдээллийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаа үүсгэн шалгаж байгаатай холбогдуулан Улсын Их Хурлаас томилогдсон итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч бид дараах тайлбарыг Танд хүргүүлж байна.

1.Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9 дэх хэсэгт “Энэ хуулийн 27.1-д заасан нэрийн жагсаалтын эхний 48-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан сонгуулийн 26 тойргоос, 28-аас илүүгүй нэр дэвшигчийг энэ хуулийн 49.1.6-д заасны дагуу гаргасан улс төрийн нам буюу улс төрийн намуудын сонгуулийн эвсэл /цаашид “нам, эвсэл” гэх/-ийн жагсаалтаас тус тус сонгоно.” гэж заасан зарчимтай холбогдуулан Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5 дахь заалт, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалтын “тойрог бүрээр гаргасан

49.1.5-д заасан “В” жагсаалтад орсон, энэ хуулийн 48.2, 48.5-д заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдоогүй нэр дэвшигчдийг нам, эвсэл бүрээр нь, “В” жагсаалт дахь авсан саналын хувиар нь дараалалд оруулах ба тэдгээр нэр дэвшигчдийн дараа...” гэсэн зохицуулалтыг Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд тусгасан билээ.

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалтууд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.” гэсэн 2 дахь хэсгийг зөрчсөн эсэх талаар:

Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаа үүсгээд байгаа Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн холбогдох заалтууд нь зөвхөн сонгуулийн дүнг хэрхэн гаргахтай холбогдох заалтууд болно. Сонгуулийн тойргийн хороод сонгуулийн дүнгээр тухайн тойргоос сонгогдох нэр дэвшигчийг тодруулах бөгөөд Сонгуулийн ерөнхий хороо улсын хэмжээгээр сонгуулийн дүн нэгтгэн гаргаж намуудад өгсөн саналаар сонгогдох нэр дэвшигчдийг тодруулах бөгөөд үүнтэй холбогдох зохицуулалтууд нь дээр заасан Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан үүсгэсэн заалт болно. Эдгээр заалтууд нь тойрогт нэр дэвшигчийн авсан саналын хувиар тооцон, уг нэр дэвшигчийн төлөө өгсөн сонгогчдын саналыг гээхгүйгээр сонгох, сонгогдох боломжийг олгосон зохицуулалт болно.

Өөрөөр хэлбэл, нам бүрийн 76 нэр дэвшигчийг нэгдмэл нэг жагсаалтаар сонгогчдоос авсан саналаар нь эрэмблэлтэнд оруулж, энэ эрэмбийн дагуу намын авсан суудлын тоотой тэнцүү тооны нэр дэвшигчийг Сонгуулийн ерөнхий хорооноос Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцож үнэмлэх олгохтой холбогдсон зохицуулалт болно. Энэ нь сонгогчдын санал сонгуулийн дүнд илүү үр дүнтэй тусах боломжийг нээж өгсөн зохицуулалт болно. Ийнхүү нэр дэвшигчдийг эрэмблэн жагсаах нь сонгогчдын санал сонгуулийн дүнд тусаж, тэдгээрийн сонгох, сонгогдох эрх илүү хангагдаж байгаа болно.

Түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн дээрх зохицуулалт нь тойрогт нэр дэвшигчдийг тухайн тойргийн сонгогчдоос авсан саналыг нь харгалзан нам бүрээр нь нэр дэвшигчдийн нэгдсэн нэг жагсаалтад эрэмблэж оруулахдаа тойргийн сонгогчдын тоо, нэр дэвшигчдийн тоо, мандатын тооноос хамаарч болох ялгаатай байдлыг арилгасан болно.

Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.” гэж заасан нь төрийн үйл ажиллагаанд ямар ч нөхцөлд заавал удирдлага болгох зарчмууд билээ.

Сонгуулийн ерөнхий хороо сонгуулийн дүнг эцэслэн гаргахдаа сонгогчдын саналыг гээхгүйгээр, тойргийн хүн амын тоо, тойрогт ногдсон мандат, нэр дэвшигчдийн ялгаатай байдлыг арилган суудал хуваарилан сонгох, сонгогдох эрхийг хангаж байгаа нь Ардчилсан ёс, шударга ёсыг төрийн үйл ажиллагаанд удирдлага болгосон байх зарчмыг хангаж байна гэж үзсэн болно. Ардчилсан ёсны зарчим нь төрийн засаглах эрх мэдлийг хэрэгжүүлэх байгууллагыг ард түмэн өөрсдөө сонгон байгуулах, түүний үйл ажиллагаанд нь оролцох, хяналт тавих, олон ургальч үзлийг хүлээн зөвшөөрөх, хүний эрх, эрх чөлөөг эрхэмлэн хангах зэрэг олон хэлбэрээр илрэн хэрэгждэг. Харин сонгуулийн дүнг сонгогчдын саналыг гээхгүйгээр суудал хуваарилж байгаа нь төрийн эрх мэдлийг хэрэгжүүлэх байгууллагыг ард түмний өөрсдийнх нь сонгох эрхийг ханган, тэдгээрийн саналыг аль болох гээхгүйгээр ард түмний хүсэл зоригийг тусгасан, ардчилсан үзэл санаанд нийцсэн томоохон шинэлэг зохицуулалт юм.

Нөгөө талаар сонгуулийн холимог тогтолцооны үндсэн шинж нь сонгуулийн мажоритар болон пропорциональ тогтолцооны дүнг гаргах аргачлалыг нэгтгэн нэг дүнг гаргахад оршино. Сонгуулийн дүнг нэгтгэхгүйгээр мажоритар болон пропорциональ тогтолцоо тус бүрээр нь гаргах нь сонгуулийн холимог тогтолцоо бус, харин паралель сонгууль болно.

Ардчилсан ёс гэдэг олонхиор бүх асуудлыг шийдвэрлэнэ гэсэн үг биш бөгөөд сонгуулийн дүнг гаргахад нам, эвслийн авсан саналаар тухайн нам, эвсэлд ногдох мандатын тоог урьдчилан гаргах бөгөөд уг дүнгээр нам, эвслээс сонгогдох нэр дэвшигчдийг сонгож байгаа нь тойргийн сонгогчдын төлөөлөл болон сонгогчдын саналыг гээлгүйгээр Үндсэн хуулийн шударга ёсны зарчмыг хангасан болно.

Сонгуулийн мажоритар тогтолцоо нь сонгогчдын санал гээдэг гэсэн томоохон шүүмжлэлийг дагуулдаг. Жишээ нь нэг тойрогт 100 мянган сонгогчтой, 2 мандат ногдож байхад тухайн тойрогт 36 мянган сонгогчийн санал авсан нэг нэр дэвшигч, 35 мянган сонгогчийн санал авсан нэг нэр дэвшигч, 34 мянган сонгогчийн санал авсан нэг нэр дэвшигч байхад уг 34 мянган сонгогчийн санал авсан нэр дэвшигч сонгогдож чадахгүй үлдэх бөгөөд уг тойргийн 34 мянган сонгогчийн санал шууд гээгдэн шударга бус

байдал үүсдэг. Энэхүү шударга бус асуудлыг зохицуулах зорилгоор Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн сонгуулийн дүнг сонгогчдын саналыг гээхгүйгээр суудал хуваарилж байгаа нь төрийн үйл ажиллагаанд шударга ёсыг сахисан өөрчлөлт юм.

Шударга ёсыг хэрэгжүүлдэг үндсэн арга бол аливаад алагчлалгүй хандах бөгөөд сонгогчдын саналыг гээлгүй тэдгээрийн сонгохыг хүссэн нэр дэвшигчийн сонгогдох боломжийг хангаж байгаа нь шударга ёсыг хэрэгжүүлж байгаа хэлбэр мөн.

Төрийн үйл ажиллагааны эрх чөлөө, тэгш байдлын зарчим нь шударга ёсны зарчмаас эх үүсвэртэй бөгөөд сонгуулийн дүнгээр сонгогчдын саналыг гээхгүйгээр шилжүүлэх нь шударга ёсны зарчмыг хангаж байгаа тул төрийн үйл ажиллагаанд эрх чөлөө, тэгш байдлын зарчим зөрчигдөөгүй гэж үзэж байна.

Сонгуулийн дүнгээр холимог тогтолцооны үндсэн шинжийг агуулан суудал хуваарилж, сонгогчдын саналыг гээхгүйгээр суудал хуваарилах нь ард түмний улс төрийн, үзэл суртлын зөвшилцөөг бүрдүүлэх хэлбэрээр төрийн үйл ажиллагаанд үндэсний эв нэгдлийн үндсэн зарчмыг удирдлага болгож байгаагийн илэрхийлэл болно. Үндэсний эв нэгдэл нь тухайн орны нийт ард түмний улс төрийн, үзэл суртлын түгээмэл зөвшилцөө, эдийн засгийн тэнцвэртэй, тогтвортой хөгжил, ёс суртахуун, зан заншлын харилцан хүндэтгэл зэргээр илэрхийлэгдэн хэрэгждэг.

Сонгогчдын саналыг гээхгүйгээр сонгуулийн дүнгээр нэгтгэсэн нэг дүн гарган суудал хуваарилах нь төрийн үйл ажиллагаанд хууль дээдлэх зарчмыг зөрчөөгүй болно. Учир нь төрийн үйл ажиллагаанд хууль дээдлэх гэдэг нь төрийн засаглах эрх мэдлийг хуваарилалт дахь хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх гэж ангилсан гурван салаа нь тус тусдаа хуулиар олгосон эрх хэмжээний хүрээнд бие даан үйл ажиллагаа явуулахыг ойлгох ба энэ нь сонгуулийн үйл ажиллагаанд хууль баримтлаж ажиллах хэлбэрээр илэрхийлэгддэг. Иймд сонгуулийн үйл ажиллагаанд хууль баримтлан суудал хуваарилах нь хууль дээдлэх зарчмыг зөрчөөгүй болно.

2.Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалтууд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гуравдугаар зүйлийн “Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ.” гэсэн 1 дэх хэсгийг зөрчсөн эсэх талаар:

Монгол Улсын Үндсэн хуульд засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байх зарчмыг хуульчилсан нь төрийн засаглах эрх мэдлийн эх сурвалж нь ард түмэн гэснийг нотолж байгаа хэлбэр бөгөөд засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна гэдэг бол ардчилал гэдэг ухагдахууны бүрэн хэмжээний илрэл юм. Ардчиллыг төлөөлөх болон шууд гэж ангилдаг бөгөөд шууд ардчиллыг хэрэгжүүлэх нь боломжийг хэр болохыг бүгд мэднэ. Харин төлөөлөх ардчилал гэдэг бол ард түмний сонгон байгуулсан төрийн байгууллагаараа дамжуулж төрийн засаглах эрх мэдлийг хэрэгжүүлдэг удирдлагын арга бөгөөд Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн холбогдох заалт Монгол Улсын засгийн бүх эрх мэдлийг ард түмний мэдэлд байх зарчмыг зөрчөөгүй ба ард түмэн төрийн хэрэгт шууд оролцох боломжийг нь ямар нэг байдлаар хөндөөгүй болно. Түүнчлэн сонгуулийн холимог тогтолцооны суудал хуваарилах асуудал нь сонгогчид төрийн үйл ажиллагаанд шууд оролцож, сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан эрхээ эдэлж байгааг зөрчөөгүй болно. Учир нь ард түмний хүсэл зоригийг зөвхөн олонхийн саналаар шийдвэрлэх хэт хатуу тогтолцоог эвдэн шударга ёсыг сахин, ард түмний зарим хэсгийн хүсэл зоригийг гээлгүй, орхигдуулалгүй асуудлыг зөв талаас нь тайлбарлан танилцуулан шийдвэрлэсэн болно.

3. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.” гэсэн 1 дэх хэсгийг зөрчсөн эсэх талаар:

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4.9 дахь заалт, түүнтэй холбогдох заалт нь сонгууль зохион байгуулан нэр дэвшигчдэд сонгуулийн дүн гарган тооцож, суудал хуваарилах асуудлыг зохицуулж байгаа бөгөөд уг асуудал нь хэн нэг нэр дэвшигчийн хуулийн өмнө эрх тэгш байдлыг алдагдуулсан зүйл байхгүй юм. Учир нь нэр дэвшигч бүр хуулийн өмнө эрх тэгш байх бөгөөд хуульд заасны дагуу нам, эвслийн авсан саналын хувиар ногдсон мандатыг хуваарилах нь тухайн тойргийн сонгогчдын саналыг тэгш хадгалагдах боломжийг нээж өгсөн болно. Өөрөөр хэлбэл, сонгогчдын санал гээгдэх нь хуулийн өмнөх эрх тэгш байдлыг алдагдуулж байсан бөгөөд Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн хуульд сонгуулийн хоёр тогтолцооны дүнг нэгтгэн суудал хуваарилах асуудлыг зохицуулсан нь илүү оновчтой Үндсэн хуульд нийцсэн зохицуулалт болсон гэж үзэж байна.

4.Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн “...Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй.” гэсэн 9 дэх хэсгийг зөрчсөн эсэх талаар:

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалтууд нь Монгол Улсын иргэний төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхийг зөрчөөгүй гэж үзэж байна. Учир нь Улсын Их Хуралд улс төрийн нам, эвслээс 76-аас илүүгүй хүний нэрийг дэвшүүлэх эрхтэй бөгөөд уг 76 нэр дэвшигчийн 48-аас илүүгүйг нь тойрогт нэр дэвших ба Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд пропорциональ тогтолцоогоор 28-аас илүүгүй нэр дэвшигчид суудал хуваарилахдаа тухайн нам, эвслийн авсан саналын хувиар нь нэр дэвшигчдийн төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй нь хамааралгүйгээр тооцон гаргах бөгөөд энэхүү суудал хуваарилан нэр дэвшигчдийн төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхийг нь зөрчөөгүй болно. Мөн төрийн удирдах хэрэгт иргэдийн оролцох нь тэдгээрийн улс төрийн үндсэн эрх бөгөөд иргэд төрийн удирдах хэрэгт шууд шийдвэрлэх эрхтэй буюу эсхүл өөрсдийн сонгосон төлөөлөгчдөөрөө уламжлан энэ эрхээ эдэлдэг. Иймд Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан үүсгэн хянах ажиллагаа явагдаж байгаа холбогдох заалт нь иргэний сонгох, сонгогдох эрхэд халдсан зүйл байхгүй юм. Нэр дэвшигчийн сонгох, сонгогдох эрх нь хязгаарлагдаагүй бөгөөд тэдгээрийн сонгогдох нь тухайн тойргийн сонгогчдын нэр дэвшигчид үзүүлж байгаа үнэлгээ, түүнчлэн нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрт олон түмнээс өгсөн үнэлгээтэй холбогдон гаргасан саналтай нь шууд хамааралтай тул уг асуудлыг шууд Үндсэн хуулийн иргэний төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхийг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлгүй.

5.Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалтууд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин нэгдүгээр зүйлийн “Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж, ...сонгоно.” гэсэн 2 дахь хэсгийг зөрчсөн эсэх талаар:

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалт нь Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй сонгоход ямар нэг хязгаарлалт агуулаагүй тул Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн уг заалтууд нь Үндсэн хуулийн Монгол

Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй сонгох зарчмыг зөрчөөгүй болно. Түүнчлэн дээрх маргаантай заалтууд нь сонгогчийн саналаа нууцаар гаргахад нь хамааралгүй билээ.

Уг заалтыг сонгогчийн шууд сонгох эрхийг зөрчиж байна гэж үзэх нь эрх зүйн хувьд үндэслэлгүй юм. Шууд сонгох гэдэг нь нэгд: сонгогч сонгуульд ямар нэг төлөөлөлгүйгээр оролцож саналаа өөрөө гаргах, хоёрт: сонгогчдын саналын үндсэн дээр сонгуулийн дүнг хуулиар тогтоосон журмын дагуу шууд гардаг гэсэн агуулгатай тул Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн холбогдох заалт нь Үндсэн хуулийн Хорин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг “Улсын Их Хурлын гишүүнийг...шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж, ...сонгоно.” гэснийг зөрчөөгүй төдийгүй, сонгуулийн дүн нь шууд гарч байх хуулийн журмыг тогтоож байгаа юм.

Ийнхүү үндэслэлүүдээр Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, 49.1.6 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн, Гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн, Арван зургадугаар зүйлийн 9 дэх хэсгийн, Хорин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй болно.” гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1.Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, мөн зүйлийн 49.1.6 дахь заалтын холбогдох хэсгийн зохицуулалт нь Улсын Их Хурлын сонгуулийн 26 тойрогт 48 мандатын төлөө нэр дэвшигчдээс тус тусын тойрогтоо ялагдал хүлээсэн боловч тэдгээрээс 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан нэр дэвшигч Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдох боломжийг бий болгон хуульчилснаараа зарим нэр дэвшигч нарт давуу байдал бий болгон Үндсэн хуульд заасан хуулийн өмнө эрх тэгш байх зарчмын агуулгыг алдагдуулсан байна.

2.Түүнчлэн сонгуулийн эрх бүхий иргэд нэгэнт сонголтоо хийсэн байтал дээрх зохицуулалт нь Улсын Их Хурлын 26 тойрогт нэр дэвшээд тус тусын тойрогт ялагдал хүлээсэн боловч 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан нэр дэвшигч улс төрийн нам, эвслийн жагсаалтад шилжин орсноор Улсын Их Хурлын гишүүний мандат буюу суудлыг нам, эвсэлд тэдгээрийн авсан саналын хувь хэмжээгээр хуваарилах агуулгатай сонгуулийн хувь тэнцүүлэх хэлбэр хэрэгжих боломжгүйд хүрч, улмаар иргэдийн шууд сонгох эрхийг алдагдуулсан байна.

3. Мөн Улсын Их Хуралд нэр дэвшигчдийн нэрийн жагсаалтын эхний 48-аас илүүгүй нэр дэвшигчид өгсөн санал хоёр удаа буюу сонгуулийн олонхийн болон хувь тэнцүүлэх хэлбэрт тус тус үнэлэгдсэнээр, намын нэрээр өгсөн сонгогчдын санал эзэнгүйдэн, улс төрийн нам, намуудын сонгуулийн эвслийн жагсаалтад орсон 28 нэр дэвшигчид өгсөн саналыг бодитойгоор үнэлэх боломжгүй байдалд хүргэн, тэдгээрийн сонгогдох эрхийг хязгаарласан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5, 49.1.5.а, 49.1.5.б, 49.1.5.в, мөн зүйлийн 49.1.6 дахь заалтын холбогдох хэсгийн зохицуулалт нь дээр дурдсан зөрчлийн шинжийг агуулснаараа ардчилсан ёс, шударга ёс, тэгш байдал, засгийн бүх эрх мэдэл ард түмний мэдэлд байх Үндсэн хуулийн суурь зарчимд харшилсан байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1/ дэх заалт, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31, 32 дугаар зүйлийг удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ нь:

1. Улсын Их Хурлын сонгуулийн 26 тойрогт 48 мандатын төлөө нэр дэвшигчдээс тус тусын тойрогтоо ялагдал хүлээсэн боловч тэдгээрээс 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан нэр дэвшигч Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдох боломжийг бий болгон хуульчилсан Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9 дэх хэсэгт "... энэ хуулийн 49.1.6-д заасны дагуу гаргасан...", 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5 дахь заалтад "энэ хуулийн 48.2-т заасан "А" жагсаалтаас дараах нэр дэвшигчдийг хасаж, хасагдсан нэр дэвшигчдийн авсан саналын хувиудын нийлбэрийг тухайн жагсаалтад үлдсэн Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдсон нэр дэвшигчдээс бусад нэр дэвшигчид тэнцүү хуваан шилжүүлэн нэмж жагсаалт /цаашид "В" жагсаалт" гэх/-ыг гаргах:", 49.1.5.а заалтад "санал өгсөн сонгогчдын 28-аас доош хувийн санал авсан нэр дэвшигч;", 49.1.5.б заалтад "санал өгсөн сонгогчдын 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан боловч энэ хуулийн 48.2-т заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдоогүй бие даан нэр дэвшигч;", 49.1.5.в заалтад "санал өгсөн сонгогчдын 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан боловч энэ хуулийн 48.2-т заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдоогүй бөгөөд улсын хэмжээнд таваас доош хувийн санал авсан нам, эвслээс нэр дэвшигч.", 49.1.6 дахь заалтад "тойрог бүрээр

гаргасан 49.1.5-д заасан “В” жагсаалтад орсон, энэ хуулийн 48.2, 48.5-д заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдоогүй нэр дэвшигчдийг нам, эвсэл бүрээр нь, “В” жагсаалт дахь авсан саналын хувиар нь дараалалд оруулах ба тэдгээр нэр дэвшигчдийн дараа...” гэж заасан нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.”, Гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ.”, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.”, Арван зургадугаар зүйлийн 9 дэх заалтын “...Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй...”, Хорин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж...сонгоно.” гэснийг тус тус зөрчсөн байна.

2.Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.9 дэх хэсгийн “...энэ хуулийн 49.1.6-д заасны дагуу гаргасан...”, 49 дүгээр зүйлийн 49.1.5 дахь заалтын “энэ хуулийн 48.2-т заасан “А” жагсаалтаас дараах нэр дэвшигчдийг хасаж, хасагдсан нэр дэвшигчдийн авсан саналын хувиудын нийлбэрийг тухайн жагсаалтад үлдсэн Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдсон нэр дэвшигчдээс бусад нэр дэвшигчид тэнцүү хуваан шилжүүлэн нэмж жагсаалт /цаашид “В” жагсаалт” гэх/-ыг гаргах.”, 49.1.5.а заалтын “санал өгсөн сонгогчдын 28-аас доош хувийн санал авсан нэр дэвшигч;”, 49.1.5.б заалтын “санал өгсөн сонгогчдын 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан боловч энэ хуулийн 48.2-т заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдоогүй бие даан нэр дэвшигч;”, 49.1.5.в заалтын “санал өгсөн сонгогчдын 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан боловч энэ хуулийн 48.2-т заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдоогүй бөгөөд улсын хэмжээнд таваас доош хувийн санал авсан нам, эвслээс нэр дэвшигч.”, 49.1.6 дахь заалтын “тойрог бүрээр гаргасан 49.1.5-д заасан “В” жагсаалтад орсон, энэ хуулийн 48.2, 48.5-д заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцогдоогүй нэр дэвшигчдийг нам, эвсэл бүрээр нь, “В” жагсаалт дахь авсан саналын хувиар нь дараалалд оруулах ба тэдгээр нэр дэвшигчдийн дараа...” гэснийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу 2012 оны 03 дугаар сарын 28-ны өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

3.Энэхүү дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор хэлэлцэж, хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

ДАРГАЛАГЧ

Н.ЖАНЦАН

ГИШҮҮД

**Ж.АМАРСАНАА
Ц.САРАНТУЯА
Д.МӨНХГЭРЭЛ
Б.ПҮРЭВНЯМ**

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн редакци.

Улаанбаатар-12, Төрийн ордон 124 тоот

И-мэйл: tugiin_medecelel@parliament.mn

Утас: 262420, 329612

Хэвлэлийн хуудас: 1.75

Индекс: 14003